

LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKE
SPOLEČNOSTI V PRAZE

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

Vladimír J. Sedlák

O ZNAKU PRAŽSKÝCH MYDLÁŘŮ

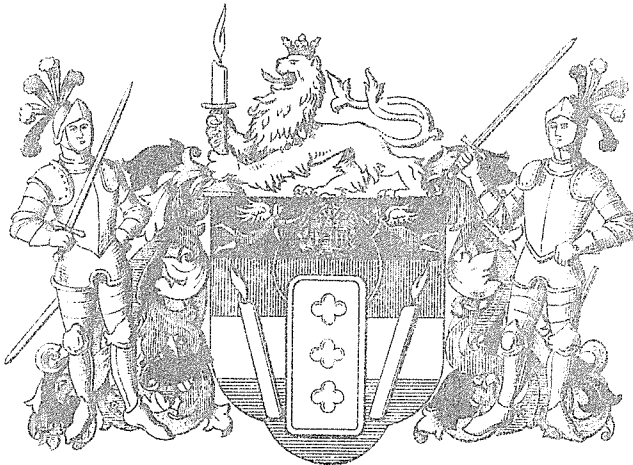
/škola heraldiky/

ydláři a svícníčkáři Starého, Nového a Menšího měst pražských měli jedno ze svých privilegií od císaře a krále Maximiliána II., dané v pondělí, den sv. Řehoře a neb 12. března léta Páně 1571., jímž také tomuto pořádku dole psané „pečetí“ propůjčil, „totiž štítu modré nebo lazurové barvy, v němž štuk mýdla na poli nadýl od spodku k vrchu do polovice téhož štuku strunou zlatou, u níž pásek černé barvy, dvěma rukama za ten pásek držícími, od vrchu téhož štítu z oblaků od polou loktů vynikajícími a červené rukávy majícími, rozkrojený, a dvě svíce rytířské voskové žluté na dřevěných holích s každé strany též od spodku vshůru pošikem stojící se vidí, ...“

Toto propůjčení doplňovalo privilegium Rudolfa II. z pondělí po Mládátkách /29. srpna/ 1597, v němž císař témuž řemeslu kromě jiného tu milost činiti a propůjčovati ráčil, „kdež prvé, aby na pečetění listů a jiných všelijakých potřeb svých zeleného vosku užívali, propůjčeno mají, aby již nyní od toho času v pečetění listů a jiných věcí a potřeb svých červeného vosku užívali a tím ... pečetiti mohli a moci směli.“

Hlavní figura tohoto znaku, štuka mýdla, strunou řezaná dvěma rukama z horních koutů štítu vynikajícími, byla obecně rozšířeným znamením mydlářů. Měli ji, podloženou třemi formami na lití a převýšenou svazkem svíček, také např. mydláři Horních Rakous. Leč toto není hlavním poučením, které sledujeme v této stati, nýbrž poučení jiné, které vyplyne z dalšího popisu.

Mydláři a svícníci všech tří měst pražských, v odměnu za dokázanou skutečnou horlivost ve zbrani a tím nabyté zásluhy v bojích se Švédy, požádali podáním z 28. června r. 1650 o uskutečnění změny jejich cechovní „pečeti“ a jejího rozhojnění. Změna byla provedena privilegiem Ferdinanda III., daným v Řezně 21. února 1653, a to tak, že „starý erb“ mydlářů byl zlepšen na „štít obdýlný na čtyry pole rozdělený, jehož spodní modré neb lazurové, druhé bílé neb stříbrné, třetí červené neb rubínové a hořejší černé neb uhelné barvy, od kteréhož spodního až do třetího pole jedna táfle mejdla s třemi cejchy nadýl položená, vedle níž z jedné i druhé strany hořící pochodeň vosková vzhůru postavená, v hořejším pak poli uprostřed litera F s třemi štyrchy žluté neb zlaté barvy, kteráž jméno Ferdinandus Tercius vyznamenává, na modré, zeleným bobkovým věncem obtažené půdě se nachází, nad touž literou koruna žlutá císařská a vedle toho z obouh stran jeden anděl v červeném neb rubínové barvy hábitu jako v letu barevnými oblaky obklíčený se spatřuje, ten po levé straně pravou a druhý po pravé levou rukou týž bobkový věnec držíce, a zase ten po levé straně levou a po pravé straně pravou rukou drátovou strunu nad dotčenou táflí mýdla vzhůru protahující; nad kterýmžto štítem lev bílý

neb stříbrné pod korunou Žlutou královeskou s vyplazitým červeným jazykem a dvojnásobným, vzhůru vyzdviženým ocasem k pravé straně obrácený ležící a svícen žluté neb zlaté barvy s hořící svící levou nohou od spodku a pravou uprostřed držící, podle štítu dva zbrojní muži stojící, v pravé ruce nahý meč vzhůru obráceně držící, a z nich každý pět peří, modré, bílé, červené, žluté a černé barev na svém kasketu vzhůru postavené majíce, a fafrnochy žluté neb zlaté, černé neb uhelné, bílé neb stříbrné, červené neb rubínové a modré neb lazurové barvy z obou stran až k spodku obtaženy jsouce ...".

Čtenáři si mohou povšimnout, že je znak v tomto privilegiu popisován od paty štítu k jeho hlavě a nikoliv od shora dolů, jak je nyní pravidlem. K tomuto obyčeji, popisovat erb od zdola nahoru, se ještě vrátíme.

Prameny a literatura:

Státní ústřední archiv v Praze, sign. SM P 105 Praha. Opisy v Archivu Národního muzea v Praze, sign. F-Praha-čechy.

A.Greaser : ZUNFTWAPPEN UND HANDWERKSINSIGNIEN (Frankfurt am M. 1889), str.95.
A.Rybička : ZNAKY A PEČETI ČECHOVŮ. - Pam.arch. a místopisné, roč.XI (Praha 1881), str.464.

Kresby provedl: Karel Liška. (Obraz na iniciále je menší pečeť pražských mydlářů, kreslení podle pečetidla s poloviny 17. století o průměru 41 mm v Archivu Národního muzea.)

Poněvadž nám není přáno dlouho žítí, zůstavme něco, co by svědčilo, že jsme žili.

Plinius

Pro každého má jistou cenu, že jeho předkové něco znamenali a byli slušnými lidmi. Mít v rodině a v rodu skvělý vzor, je osud šťastný.

T.G.Masaryk

Viktor Palivec ÚMRTNÍ DIAGNÓZY

K rodopisnému bádání nepatří jen základní stručná data narození, úmrtí a datum sňatku ascendentů, ale i širší a hlubší okolnosti, které osvětlují neméně zajímavé stránky životní pouti toho kterého předka.

Jednou z takových stránek, nad kterou se badatel patrně již častokrát zamýšlel, je stručný údaj o úmrtí. Správné rozpoznání choroby a příčiny úmrtí v generačním sousledu jedinců má nesporný význam pro lepší a hlubší poznání rodového zdraví, dědičných dispozic a též zdravotních poměrů studovaného údobí a století. Je tedy cenným materiálem historickým pro zdravotnickou statistiku a vývoj.

Ovšem, přesně určit příčinu úmrtí nebo nemoc, již předek trpěl, je věc nikoli snadná. Každý, kdo poněkud hlouběji se zapracoval do studia svých předků, dozná, že právě v případech úmrtí diagnostikovaných našimi předchůdci nejméně pečliví a spolehliví. V úmrtí matrikách starších dob je příčina úmrtí vynechávána vůbec, později zaznamenávána jen kuse a neurčitě, až teprve v minulém století s rozvojem lékařských věd a veřejných zdravotnických opatření se přesněji určoval druh nemoci s letátním koncem. Je proto nutné brát starší diagnózy velmi opatrně, neboť nebyvaly spolehlivé, jen přibližné. Staří označovali spíše jen příznaky, nikoli vlastní příčiny. Těžko pak z různých nejasných pojmenování určit nemoc, o níž šlo, nebo dokonce rozpoznat druh nemoci podle novodobých měřítek. Často jeden výraz značí několik nemocí, dnes, jak víme, hodně od sebe odlišných, ba různorodých a zase naopak, pro jednu, dnes specifickou nemoc nalézáme množství rozmanitých názvů. Poukážeme tu na několik příkladů.

Jednou z nejobávanějších nemocí minulých století byl mor. Morem ovšem staří neoznačovali dnešní specifikum, ale celou řadu nemocí infekčních jako chřipku, tyfus, úplavici, příjici, neštovice a další. A tak se kromě obecných výrazů jako Contagio, Emissio, Palo, Kog, Koge, Seuche, Hünsch nebo českých jako černá, rychlá smrt, jedovaté, zkažené povětří apod. shledáme s jistou již precizností v podobě názvů jako Bubonpest, pestis bubonica, Pestbeule, Segen, česky hlízy, pryskejře apod. s příznaky moru dýmějového. Dříve označovány za mor Blutfluss, Blutlauf, Blutgang, Durchlauf, Ruhr, česky též červenka, lze přičíst nejspíše úplavici.

Druhou obávanou nemocí byl tyfus. I zde je velmi pestrá paleta názvů, často homonymních. V podstatě jde o dva druhy této nemoci: tyf skvrnitý a střevní. V obou případech je názvů mnoho. Již podle jména lze celkem snadno určit u názvů Fleckfieber, Flecktyphus nebo pestis bellica, typhus bellicus, že jde o tyfus skvrnitý, ovšem jméno Petechialfieber, česky peteče /černé neštovice?/, již činí obtíže. Také jméno podle pravděpodobné cizí emise není jednoznačné: Febris hunga-

rica, morbus hungaricus, ungarische Krankheit. Neboť zde např. lues panonica, zdá se, patřilo spíše příjici než tyfu. U druhého typu, tyfu střevního se nejčastěji shledáváme s názvy: hitziges Fieber, hitzige Krankheit, Schleimfieber, Nervenfieber, česky horká nemoc, palčivá zimnice, hlavnička, hlavnice i hladomor.

Mluvili jsme o příjici. I ona má svá specifická pojmenování dle zemí, pocházející nejspíše z vojenských tažení. A tak se mluví o nemoci francouzské nebo francouzích /böss, mal Franzos, Franzosen/, galské /morbus gallicus, lues gallica/, neapolské /morbus neapolitanus/ aj. Nalezli jsme také výraz, kde se tato nemoc asi nejčastěji vyskytovala: morbus curialis /dvorská nemoc/.

Také tuberkulóza má řadu nejen našich, ale cizích výrazů v diagnózách úmrtí. Např. Auszehrung, Beuschel, Darrsucht, Dürre, Darre, Lungensucht, Lungenschwindsucht, Schwindsucht, Schwinde, Korsen, Lumpersucht, hektisches nebo zehrendes Fieber.

Prostá chřipka měla mnoho cizích jmen. Z německých např. Bürzel, Flussfieber, Kehfluss, Kopfwüstigkeit, Tannwäschel, Zips. Z latinských: catarrhus epidemicus, febris catarrhalis, influenza, z českých bleskový katar, španělská nemoc až po známé již asijské chřipky.

I lidová jména nemocí bývala přepestrá a zdá se, že takový souhrn jmen by rodopisci dobře posloužil. V česky psaných matrikách jsme se shledali často s označeními velmi nejasnými i názvy roztodivnými. Např. umřel na píchání, od bolavé nohy, od raka na prsech, na lámání v oudech, dávení žluče, dávení krve, od fleků, od mdloby, na vytlou žluč, na suchý nebo studený prant, krvotok ústní, ale také jenom prostě na vnitřní nedostatek, od malého, nemoc po malinkým, na starosti atd. Jiné české názvy nemocí jsou zapsány jednoduše jen jako otok, neštovice, zimnice, závrať, dušnost, bolení břicha, horká nemoc, šlak, na boule, palčivost srdce, kašel, prsní vodnatelnost, kolika, rak, hryzení, přirozená slabost, tuze nezdravý na prsa, zapálení trubic, zatvrzení žaludku apod. Mnohé tyto názvy podařilo se již rozluštit přesněji, většina jich však čeká na podrobnější studium a objasnění, podaří-li se to ovšem kdy. Z takových údajů možno tedy soudit jen na přibližnost, pravděpodobnost.

Těžký případ nastává pro rodopisce tam, kde jsou výrazy mnoho značné, jako prosté: obit /zemřel/, nebo mors repentina /náhlá s mrt/, jasnější je třeba decrepitus, Altschwach /věkem sešlý, marasmus/ nebo dokonce occisus in duello /zabit v souboji/. Pověry doznívají v takovéto diagnóze: insatanatus /ďáblem posedlý/, Alp, Alpendruck /múra, noční dušení/ aj.

Zajímavé jsou také zázvy nemocí a úmrtní příčiny, v nichž figuruje některý světec nebo biblická osoba. Ani takových případů není málo. Začneme třeba tancem svatého Víta /posunčina/, nemocí svatého Valentina /padoucnice/, sancti Antonii ignis /ruže/. Sv. Antonín má tu ještě ohen svatého Antonína /sněť/, pomsta svatého Antonína /morová hlíza/ a tatáž pomsta kyne i od svatého Quirina /mor/. Jobova nemoc je sporná. Buď jde o malomocenství nebo syfilis.

Z pramenů, které uvádějí příčiny úmrtí a nemoci, jmenujeme především matriky, pak úmrtní listy a ohledací listky.

Úmrtní matriky /matricula mortuorum/ jsou alespoň pro starší období pramenem vsuktku prvořadým. V nejstarší době ovšem diagnózy udávány nejsou, ale již asi od roku 1785, tedy v době, ve které rodopi-sec s úspěchem pracuje, téměř pravidelně podle císařského nařízení. Matrika pak, kromě ostatních důležitých rodopisných dat uvádí, nikoli však přesně, také příčinu úmrtí.

Druhým pramenem jsou úmrtní listy /testimonium obitus, Todtenschein/. Nejsou však ničím jiným než výpisem z úmrtních matrik a tím, že bylo vlastně již přepisováno, nikoli vždy přesně, ztrácí její pří-
mou hodnotu.

Cenným pramenem, alespoň pro mladší dobu jsou tzv. ohledací listky. Jejich vystavování bylo nařizováno instrukcí pro felčary dne 17. srpna 1787 a mělo být na nich udáno křestní jméno a příjmení zesnulého, stav, nemoc, stáří a den úmrtí. Názvy byly rozličné jako Aumrtnj prohladačnj list, Lístek umrlčí, Todtenszettel, Todtenbeschau-Zettel, Todtenbeschausein apod. Pokud v starších časech byly psány nikoli lékaři, nýbrž jen ohledači mrtvol, jimiž byli v obci starší lidé, starostové, kostelníci, hrobníci aj. nejsou vždy spolehlivé. Teprve lékařská diagnostická dobrozdání možno shledávat za spolehlivá, ač vývojem a pokrokem vědy měnívá. V starších dobách lékaři nebo ranhojiči fungovali jen při epidemických nebo násilných úmrtích.

Všech těchto a jiných pramenů bude jistě genealog používat a tu se shledá s názvy nemocí, jejichž vysvětlení někdy úplné, jindy aspoň přibližné, je možno získat komparací v rodopisných a lékařských dílech, jejichž stručný výčet na závěr podáváme.

Literatura:

- Celzer, V.: Slovníček diagnos lätinsko-český /Pardubice 1914/;
Eberhard, J.P.: Woerterbuch der Arzneykunst. 2. vyd. /Halle 1772/;
Holík, L.: Lidový lékařský slovníček /Brno 1947/; Jungmann, A.:
Přehled gmen neduhů /Krok 1836/; Käsbacher, N.: Terminologie für
Kirchenbuchforscher /Frankfurt a. M. 1930/; Kott, F.: Česko-němec-
ký slovník /Praha 1878/; Krauss, L.A.: Etymologisches medizinisches
Lexicon /Göttingen 1826/; Lerch-Schürer-Vaníček: Příruční slovník
lékárnický /Praha 1890/; Názvosloví lékařské a lékárnické /Praha
1881/; Panýrek, D.: Klimická terminologie /Praha 1902/; Röder, J.:
Krankheiten u. Todenursachen /Sudetendeutsche Familienforschung,
IV. Jg. 1931-32/; Seilkopf, H. F.: Die Eintragung der Todesfälle u. der
Todesursachen in den Kirchenbüchern /Marktschellenberg 1939/; Slo-
vník lékařské terminologie /Praha 1863/; Slovník lékařský /Praha 1914/;
Theimer, J.: Latinské i české názvy nemocí /Praha 1913/; Wecken,
F.: Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung /Leipzig 1937, 7.
Aufl. Neustadt /Aisch/ 1951/; Wentscher, E.: Einführung in die prakti-
sche Genealogie /Görlitz 1939, 4. Aufl. Limburg /Lahn/ 1966/; Zibrť,
Č.: Staročeská tělověda a zdravotvėda /Praha 1924/ aj.

Viktor Gentner NĚKTERÉ ZATOULANÉ ERBY

Při mých badatelských hledečkách obkreslil jsem si někdy v různých archívech jen tak mimochodem ze zájmu erbíček z pečeti.

Některé z erbíček předkládám tímto badatelům z dokumentů piaristického archívu z ÚStA v Praze, aby jim možná poskytl další stopy a osvětlily část běhu života nositelů.

a

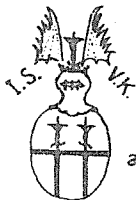
c

b

1/ Při převodu a odhadu hodnoty statků Dobříkova a Brancžova v plzeňském kraji /u Kdyně/ dne 19.4.1759 mezi piaristickým řádem a říšským hrabětem Palmou, byli tři zástupci tohoto hraběte.

- a/ Jeho zplnomocněnec p. Jan Josef Schmidl /jinde Schmidke /
- b/ Hospodářský správce p. Václav Jan Kraus
- c/ Hospodářský pojezdň p. František Josef Müller

a

b

2/ Nadaci piaristům dává pán statku Lochkov a Luštěnice

- a/ Baron Josef Schertzer von Kleinmühl /dato 20.11.1740/
- b/ Baronka Appolonia Schertzer v. Kleinmühl /dato 4.4.1750/

3/ Různé dokumenty podepsali:

- a/ 24.4.1750 p. Jan Joachim Hrobčický z Hrobčic

a

b

- b/ 31.8.1750 p. Josef Pauliczek /v Luštěnicích/

Z rodopisů čerpáme poučení o tom, čím naši předkové byli a jaké plnili kulturní poslání. Při tom poznáváme nejen jejich dobré a zlé vlastnosti, nýbrž i sociální poměry společenské, jež na ně působily a s nimiž musili zápasit.

Artur Brožek

Gabriela Maršálková ZMĚNY JMEN V DĚDINNÉ KNIZE OPATOVICKÉ Z LET 1595 až 1610.

Vznik českých příjmení je samostatnou kapitolou naší genealogie, která byla už sice značně propracována /srovnej na př. knihu V. Davídek - K. Doskočil - J. Svoboda : Česká jména osobní a rodová, Praha 1941 ; Josef Beneš: O českých příjmeních, Praha 1962/, ale k níž může stále ještě přispět každý rodopisec zajímavými doklady ze své badatelské práce. S takovými doklady bych chtěla i já seznámit čtenáře.

Po prababičce Kateřině z otcovy strany pocházím z rodu Lacinů, který žil na Moravě v Opatovicích u Jevíčka. Název Velké Opatovice existuje teprve od r. 1888, kdy se tam začal rozvíjet obchod a průmysl, totiž sladovnictví v bývalém pivovaru a lámání a zpracování opuky v tamním kamenolomu. Ve Velkých Opatovicích mají dodnes v sešfu na MNV vedle "matrik žijících osob" Dědinnou knihu opatovskou z let 1595 až 1610, do níž byly zapisovány majetkové převody se všemi z nich vyplývajícími povinnostmi jakož i každoroční splátky. V této knize jsem našla několik zajímavých dokladů změny jména a z nich uvádím nejprve záznam, jak se ze sedláka Havla Lacinu stal Havel Sedlák. Cituji:

HAVEL LACINA

Léta Páně 1598 při času svaté Trojice s dovolením vrchnosti za purkmistra Jakuba Štětky a starších Tomáše Drmoluska, Matěje Šmejrala, Bartoně Valíkova, Jakuba Koláře, Jiříka Tovačovského, Jana Spichala, Vondry Horáka, Matěje Kaplanova, Jakuba Krušiny stal se trh a prodej, a to takový, že Jan Kubíčků prodal svůj grunt v těch mezích, poplatcích a povinnostech, jakž ten grunt za povinnost má, Havlovi Lacinovu za sumu půl šesta sta hřiven velikých, závdauku 70 hřiven, placený po každém posudku po 8 hřivnách až do vyplnění sumy, k tomu přidal půl voza, dva koně, pluh, brány a osetý již na poli. Však tímto způsobem taky aby Havel Lacinů povinnen byl vypraviti sirotku po nebožtíku Kubíčkovu stávajícímu Jiříkovi za kůň a za půl voza devatenáct zlatých dáti a ovec po jeho otci, jakž rýstra stará trhová svědčí, 12 dal, když by k místu přišel Jiřovi vypravil Havel takovou pomoc tři ovce i za veselí s ním porovnal. Týž sirotkům nebožtíka Jana Ochranu pozostalým, totiž Matějovi kůň a půl voza za 19 k., děvčatům Kateřině a Zuzaně po jedný krávo dobrý dáti, svatební smluvy jak pacholatům, tak děvčatům podle možnosti vykonati. Pakliž by který z těchto sirotků zhytnulo, taková pomoc při gruntě zůstávati má. Zuzana peřiny 2 sů u Stupky, polštáře 2 a povlaky u truhlách a jiný šátky, což ona sama klíč od toho má. Kateřiny u Štětky taky su peřiny a jiný šaty.

Léta 1598 závdauk nahoře psaný vypravil jest Havel Lacinů Janovi Ochranovi a dlužníci krčmáři a jiní su pobrali jej.

Léta 1599 v pondělí čtvrtý postní při posudku položil Havel Lacinů 7 hřiven a vydáno těmto :

Stankovi Rybovi	3 hř.
Lacinovi	1 hř.
sirotku nebožtíka Kubíčka Jiříkovi	3 hř.

Léta 1600 v pondělí před středopostím při posudku položil Havel Lacinů 7 hřiven a vydáno těmto:

Stankovi Rybovi	3 hř.
Lacinovi	1 hř.
sirotku nebožtíka Kubíčka Jiříkovi	3 hř.

Léta 1601 v pondělí před svatým Stanislavem při posudku položil Havel Lacinů 7 /recte 6/ hřiven a vydáno těmto:

Stankovi Rybovi	3 hř.
sirotku nebožtíka Kubíčka Jiříkovi	3 hř.

Ten díl spravedlnosti /nápadníkům a sirotkům nebožtíka Laciný Jana/ nebožtík Lacinava Havlovi synu svému při poručenství před úřadem dal a vruby odvedl, cožkoli měl na gruntě téhož Havla, syna svého, a tak Havel již na ten čas nebude purkrechtu pokládati než po 6 hřivnách.

Léta 1602 v pondělí před středopostím při posudku držaném položil Havel Lacinů 6 hřiven a vydáno

Stankovi Rybovi	3 hř.
sirotku nebožtíka Kubíčka Jiříkovi	3 hř.

Léta Páně 1603 v pondělí po středopostí zaznamenává se pro budoucí pamět toto: Jakož Havel Lacinů podle kusu gruntu svého povinen byl vypraviti sirotku po nebožtíku Kubíčkovi, kdyžby k místu přišel, 19 k. Poněvadž pak jmenovanému sirotku takových 19 k, vypravil a sva-tebním veselím vybil, za tou příčinou peněz purkrechtním nápadníkům za ten rok 1603 nepokládá a nápadníci k tomu vůli svou dávají. Než při druhém posudku léta 1604 bude povinnen peníze purkrechtní položiti.

Léta 1604 položil Havel Lacinů veruňk jeden v středu po neděli Reminiscere při posudku 6 hřiven, vydány nápadníkům

Jiříku Ochranovi	3 hř.
Stankovi do Opatovic	3 hř.

Léta 1605 položil Havel Lacinů veruňk jeden 6 hřiven, vydány

Jiříkovi Ochranovi	3 hř.
Stankovi Rybovi	3 hř.

Léta 1606 položil Havel Lacinů v pondělí po neděli Oculi

Jiříkovi Ochranovi	3 hř.
Stankovi Rybovi	3 hř.

Léta 1607 položil sedlák v pondělí před středopostím

Jiříkovi Ochranovi	3 hř.
Stankovi Rybovi	3 hř.

Léta 1608 položil Havel Sedlák v pondělí po neděli Oculi
 Jiříkovi Ochranovi 3 hř.
 Stankovi Rybovi 3 hř.

Léta 1609 položil Havel Sedlák v středu po neděli Smrtný
 Jiříkovi Ochranovi 3 hř.
 Stankovi Rybovi 3 hř.

Léta 1610 položil Havel Sedlák v středu po neděli Reminisce-
 re
 Jiříkovi Ochranovi 3 hř.
 Stankovi Rybovi 3 hř.

Tímto rokem končí, žel, zápisy v Dědinné knize opatovské o každoročním placení "verunku". Další dědinná kniha se nezachovala. Proto je možné tento zápis již jen kontrolovat se zápisem, jak se v držbu rodného statku Lacinů uvázal mladší syn Jana Laciny a Havlův bratr, Jakub Lacina. Zápis zní:

JAN LACINA

grunt se třemi čtvrtci /zde se rozumí 3/4 lánu/ byl kúpil za 300 hřiven, platil po 8 hřivnách a má zaplacený.

Léta Páně 1601 v pondělí před svatým Stanislavem při posudku a s dovolením Jeho Milosti Pana Jana Blahoslava Bílského z Kaříšova a na Jaroměřicích zapsán jest grunt s rolí podle poručenství nebožtíka JANA LACINY Jakubovi, synu téhož Laciny, za sumu čtyři sta hřiven velikých, závdauku třiceti hřiven, placení po šesti hřivnách počnúc při posudku léta 1602, a tak Jakub, Lacinův syn, podle poručenství otce svého všecky výpravy a pomoci bratru a sestře povinnen výpravovati bude a o jiný věci, co jest bylo jim mezi nápadníky Jakubem činiti, léta a dne se stalo. Za čež jest nápadníkům dal po třinácti k., majíce tolkýž sám díl v těch třinácti k.

Léta 1602 v pondělí před středopostím při držaném posudku položil Jakub Lacinů závdauku deset hřiven a z něho jest vydáno na dluhy po nebožtíkovi Lacinovi Drmoluskovi 7 k.
 Beranovi do Brtůvi za pivo 12 gr.

Léta 1603 stal se oučet mezi nápadníky dole poznamenaný celý, ze kterého po nebožtíkovi JANOVÍ LACINOVÍ totiž sumy tři sta devadesáti hřiven sedm dílů na jednoho každého přišlo

Jakubovi Lacinovi 55 hř. 22 gr. 2 den.

tomu jest díl jeho z vrubu zřezán.

Drmoluskovi 55 hř. 22 gr. 2 den.

Mandě do Smržova 55 hř. 22 gr. 2 den.

sírotkům Rybovým do Uhřic 55 hř. 22 gr. 2 den.

sírotkům nebožtíka Laciny, Petrovi koláři 55 hř. 22 gr. 2 den.

Zuzaně 55 hř. 22 gr. 2 den.

Havlovi Lacinovi 55 hř. 22 gr. 2 den.

Počínaje rokem 1603 pokládal Jakub Lacinů purkrechtu 6 hřiven, vydávány byly:

Drmoluskovi	1 hř.
Havlovi	1 hř.
Mandě do Smržova	1 hř.
sirotkům Rybovým do Uhřic	1 hř.
sirotku Petrovi, koláři, do truhlice	1 hř.
sirotku Zuzaně, nemocné, do truhlice	1 hř.

Tytěž zápisy trvají do roku 1607, v létech 1608, 1609 a 1610 se však zapisuje vklad 1 hřivny Havlovi Sedlákovvi.

Oba uvedené zápisy by potřebovaly hlubší rodopisné studium, zejména vysvětlení k prvnímu zápisu, z jakých důvodů byl sirotek Jiřík po nebožtíku Kubíčkovvi veden od r. 1604 jako Jiřík Ochranu, i také, proč byly vypisovány povinnosti vůči sirotkům nebožtíka Jana Ochranu, kdežto v zápisích splátek se vykazují položky Lacinovi. Hlavní však je, že z obou zápisů mizí po r. 1606 Havel Lacina a místo něho že se objevuje Havel Sedlák.

Jak je z jiných záznamů v téže knize zřejmé, zasedal Havel Lacina v obecní radě, byl obecním starším roku 1601, 1603, 1604 a také 1607. Jeho bratr Jakub Lacina byl obecním starším r. 1606. Každý z bratrů měl grunt, oba byli sedláci, oba zasedali v obecní radě. Snad docházivalo k záměnám, a proto snad na rozlišení se začalo Havlovi říkat sedlák Havel a od roku 1608 se už psalo Havel Sedlák.

Další navazující písemností je až Urbář opatovický z roku 1650. Vykazuje 78 osedlých, mezi nimi Jakuba Lacinu, snad výše zmíněného, snad jeho syna, a pak Václava Sedláka, oba co třičtvrtěláníky. Rod Lacinů vymřel na gruntě, jenž roku 1771 dostal popisné číslo 9, Jiřím Lacinou r. 1796. Dědička, dcera Kateřina se provdala za Vondála, jedna z vnuček za Maršálka, z kteréhož rodu pocházím. Pobočná větev Lacinů žila na mlýně č. 46, a to do roku 1907, kdy se Cyril Lacina odstěhoval s rodinou na mlýn v Židenicích u Brna.

Potomci Havla Lacinu - Sedláka, mající už trvale příjmení Sedlák, žili dále po celé generace na gruntě čp. 73 do sklonku roku 1952, kdy dne 17. prosince tam zemřel bez mužských potomků rolník Alois Sedlák. Zanechal tři dcery. Za to vzkvétá rod Sedláků v sousedním Borotíně. Přiznal se tam Josef Sedlák, narozený v Opatovicích 14. března 1838, a jeho rozrod po meči vykazuje ve třetím a čtvrtém pokolení, v letech 1933 - 1950, dva ženské a šest mužských potomků.

Z citované Dědinné knihy opatovské chtěla bych pak uvést ještě doklad přeměny křestního jména v příjmení. Zápis zní:

TOMÁŠ

Grunt se třemi čtvrtci rolí koupil za 400 hřiven, platiti má po 6 hř., závdauku položil 20 hř.

Na tom gruntě TOMÁŠE POTMĚŠILA	tito nápadníci, zejména sirotci
nebožtíka Omátala mají dílu	180 hřiven
Vítek Omátalů neb nápadníci	52 "
Opluštilovi sirotci mají	33 "
Matěje Valáška mají sirotci	24 "
Sirotci nebožtíka Juříka mají	20 "
Drmolusk má	22 "
Drmolusk sirotkům nápadníkům přebral	10 "
Melúnů sirotek Havel má	9 "
L É T A 1596 před nedělí Květnú položil TOMÁŠ atd.	
L É T A 1597 při saudě a za úřadu Petra Pýchy položil TOMÁŠ	
L É T A 1598 v středu třetí postní při posudku položil TOMÁŠ	
L É T A 1599 v pondělí čtvrtý postní položil TOMÁŠ POTMĚŠIL	
L É T A 1600 v pondělí před středopostím položil TOMÁŠ POTMĚŠIL	
/Taktéž léta 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608./	
L É T A 1609 v středu po neděli Smrtečný položil TOMÁŠEK	
L É T A 1610 v středu po neděli Reminiscere položil TOMÁŠEK.	

V dalším jsme odkázáni na matriky.

Farnost opatovská byla po dobu třicetileté války administrována z Jevička, kde byly založeny matriky roku 1658. Záznamy z Opatovic se objevují dost zřídka. Separátní matriku pro Opatovice založil jevičský farář P. Bartoloměj Rudolf Nedomanský roku 1676, 15. prosince, v jednom svazku křestní, oddací a úmrtní záznamy pro celou farnost, tedy i přifařeny Brtův, Korbelovu Lhotu, Smolno a Malonín. V této matrice i další se setkáváme s rodem TOMÁŠKŮ, který žije ve Velkých Opatovicích dodnes.

Pravda vítězí /Truth prevails/ známé heslo na čsl. presidentské vlajce je taktéž uvedeno v státním znaku Indie /Mil. Krása: Looking towards India. Praha, Orbis 1969, s. 132/

PŘÍSTROJ KAPESNÍHO FORMÁTU PRO PŘEVOD KALENDÁRNÍCH ÚDAJŮ V ROZMEZÍ 800 LET.

Badatelům v historii bude důležitou pomůckou kalendátor Josefa Zeleného, vyznamenaný na bruselském světovém salonu vynálezcu zlatou medailí. Bude jej přý vyráběti už počátkem roku 1970 lounský podnik Reorga a přijde snad do obchodů velmi brzo, i když je o tuto pomůcku velký zájem v kapitalistických zemích.

Kalendátor je přístrojek kapesního formátu, který jednoduchým mechanismem ukazuje kalendářní údaje k datumům v rozmezí let 1600 až 2399,

Viktor Genttner

ZAČÍNÁ TO DÉLKOU ZRNA A KONČÍ TO MÍLÍ

Dnešní badatel odkojený desetinnou soustavou veškerého měření /vyjma času a na něm závislých hodnot/ dostává se na scestí, má-li si představit, co se pod kterým pojmem v zeměměřičství minulosti skrývá. A naráží na míle, lániky, půllániky, korce výsevku, zápřeže, aniž by si tato slova dovedl převést na ha, nebo alespoň na míry, a pod.

Musím přiznat, že ani v této studii nebude vše tak matematicky přesné, aby to nemělo své tolerance, ačkoliv jsem se zde pokusil i o něco opravit tak známou kapacitu jako je Sedláček se svými Paměťmi a doklady o staročeských mírách a vahách. Při tom jsem vzal napomoc i Ryšavého: Nižší geodesie /ČMT. 1949/.

Nesporně musíme mít při těchto převodech na paměti, že technika měření byla vždy závislá na přesnosti pomůcek a na svědomitosti měřiče. A pomůcky do minulého století byly velice primitivní a přenášení jednotek se řídilo metodami čistě individuálními. Zvláště také proto, že nebyl vztah k dnešní naprosto přesné/metrické soustavě, o jejímž zavedení nemohl mít tehdy nikdo představu. V tehdejších měřičských návodech jsou vždy značné diference zakreslených rozměrů. Na příklad i v Čechách se jednotlivé okrsky lišily a to i značně v pojetí základní jednotky a vzniká tím dnes zmatek a nejasnost ve výkladu.

Teprve slavný měřič Podolský z Podola na zač. 17. století se zasloužil svým pojednáním o jakéstkém vytvoření jednotící báze.

Leč i pražský novoměstský loket musel být udržován jako jednotka neustálým napomináním vladařů, protože co město a čas, to jiný loket.

Sedláček se dopustil určité nepřesnosti vycházejze vlastně od jednotky zrna k vyšším měřám. Jiná chyba by ovšem zase vznikla, kdyby se docházelo z vysokých jednotek k nižším. Je tedy nejvhodnější přidržet se při délkových měřácích novoměstského lokte jakožto nejpevnější hodnoty a jeho čtverce.

$$1 \text{ loket /Elen/} = 0,59376 \text{ m}$$

$$1 \text{ D loket} = 0,352551 \text{ m}^2$$

Srovnávací tabulka pak ukazuje, že délky činí
skutečných m dle Sedláčka v m

1 provazec	= 52 loktů	30,8776	
1 loket	= 2 střevice	0,59376	0,5808
1 střevice	= 12 palců	0,29688	0,2945
1 palec	= 5 zrn	0,02474	0,02424
1 prst	= 4 zrna	0,01979	0,0195
1 dlaň	= 4 prsty	0,07916	0,0772
1 přední dlaň	= 8 palců	0,19792	0,2444
1 čtvrtloket	= 6 palců	0,14844	0,1472
1 sáh	= 3 lokte	1,78128	
1 látro	= 4 lokte	2,37504	
1 prut	= 8 loktů	4,75008	

Sedláček navíc uvádí, že: (1 krok = 0,7688 m)

1 provazec = 40 kroků

1 teneto lovčí /lesní/ = 40 sáhů délky po 3 loktech

1 provazec viničný = 64 loktů.

Potom ale údaj 1 kroku činí 0,77194 m a teneto je dlouhé 71,2512 m a viničný provazec 38,0006 m.

Vzdálenosti se měřily na míle. 1 míle o 365 zemských provazcích byla 11,27032 km dlouhá, zatímco pozdější rakouská poštovní míle o 400 sáhách byla dlouhá 7,585936 km.

Abych osvětlil, kdo to byl láník, půlláník čili pololáník, půlník atd, musím převést plochu lánů do metrické soustavy. Pojem lánů si vykládali dříve různí majitelé pozemků, ale i měřiči, subjektivně různě. Tak byl lán královský, zemský, panský, selský atp. Podolský, a dle něho a různých záznamů i Sedláček, kteří soudili, že nejhlavnější mírou je lán zvaný zemský o 192 čtverečních provazcích. Přidrží se toho, jakožto státně uznané míry 17. a 18. století a výsledkem je, že 1 lán zemský obnáší 18,31 ha. Láník měl tedy kolem 18 ha, pololáník kolem 9 ha atd. Podle Sedláčka pak 1 lán vůbec má mít 10 kop záhonů, t.j. 600 záhonů, a rovná se prý 18,1581 ha /takže je zde také odchylka, ale nikoli zvlášť velká/, ale 1 královský lán = 720 záhonů, takže by obnášel 20,59 ha, je-li 1 záhon = 0,0286 ha.

Jednotlivé pozemky se také měřily podle objemu vyšetěho obilí na určitou plochu polí, nebo se měřily na zápřež; to jest na dobu, za kterou se stačilo párem koní zorat pole od jitra do večera s malou polední přestávkou, to jest na jednu výprež, resp. zápřež /Rychnovsko/.

Při měření na výsevek v 17. a 18. století se dojde sice složitými početními převody ale přece jen na jednoduchý výsledek, kterého jsem dosáhl.

1 žejdlík	vystačil na	14,8953 m ²
1 pinta = 4 žejdlíky	na	59,5811 "
1 mírka /měřička/ = 3 pinty	na	178,7434 "
1 věrtel = 4 mírky	na	714,9734 "
1 kořec = 4 věrtelů	na	2859,8937 "

Sedláček i zde se snaží porovnávat duté míry s metrickými objemy. Uvádím další jeho údaje.

1 korec obilí	=	93,58 l
1 věrtel = čtvrt korce	=	23,25 l
1 pinta = 4 žejdlíky	=	1,9375 l
1 čtvrtce výsevku = čtvrt věrtelů	=	5,812 l
násevek na 1 lánu	=	5952 l

a v převodu na plošnou míru rovná se tedy

1 kořec = 48 pint = 8112 □ loktů = 4800 □ kroků,
takže 1 pinta = 100 □ kroků = 59,5811 m ² a z toho
1 krok = 0,7719 m.

Při měření na zápřeže uvádí Sedláček, že taková výměra se zvala také 1 jitro a naseł se na takovéto jitro 1 korec násevku. Úřady však později tuto vyloženě relativní míru /podle kraje i bonity/ neuznávaly, protože málo i různými názvy /jitro, korec, zápřež/.

Teprve po zavedení sáhové soustavy z r. 1806 se dá mluvit o větší přesnosti, ale i zde není vše tak, jak bychom si přáli zkažení přesností. A je to již měření jednodušší a jednotné. Můžeme si to označit jako základ ke katastrálnímu vyměrování v měřítku 1 : 2880.

Základem byl sáh /°/ dělený na stopy // a palce /"//.

1 ° = 6 ' = 72 " = 1,896484 m
1 ' = 12 " = 0,316081 m
1 " = 0,02634 m.

V plošných měřích se potom objevily hodnoty

1 □° = 3,596652 m ²
1 míra /měřice/ = 1/3 jitra = 533 1/3 □° = 0,1918214 ha
1 strych /1 korec/ = 1/2 jitra = 800 □° = 0,2877321 ha
1 jitro /1 joch/ = 40 □° = 0,5754642 ha

Ukazuje se právě na korci, že se zde setkávají staré míry s novou měrou, protože údaje v metrickém převodu, kde 1 korec = 0,2877321 ha ≈ 0,2859894 ha, se liší jen o 6%.

K doplnění výčtu badatelů o měrách mimo uvedené:
Podolského, Sedláčka a Ryšavého je nutné si uvéstí též studii o měrách prof. J. Lamače ve "Výroční zprávě Malostranské realky z r. 1908 a 1909".

LITERATURA

Pierre Durye: - LA GÉNÉALOGIE. /Paris, Presses Universitaires de France 1963, sv. 917, 126 s./ Geneviève d'Haucourt - Georges Durivault: - LE BLASON /Paris, Presses Universitaires de France 1965, sv. 336, 132 s./

Obě dvě tyto knížky praktického formátu vyšly v populárně naučné sbírce Que sais-je. Je to edice řízená Paul Angoulventem a přináší řadu velmi zajímavých titulů z nejrůznějších oborů lidské práce, věd a umění. Mezi jinými také z genealogie a heraldiky. Archiváři Duryemu se podařilo ve čtyřech hutných kapitolách povědět o rodopisu všeobecně, a speciálně o francouzském, vše to, co pokládal za nutné, aby i laik a amatér byl správně informován.

V první kapitole mluví o vzniku a rozvoji genealogie se zvláštním zřetelem k rodopisu modernímu, v kapitole druhé pak o jeho užitečnosti, při čemž nezapomíná ani na stránku biologickou a genetickou, vztah k lékařství, demografii, historii a zvláště k rodinným a rodovým dějinám. Třetí kapitola je věnována genealogii praktické, cílům a metodám badatelským. Zde zvláště zaujmou metody vývodových generací /vertikální, horizontální, kruhová/, z nichž popisuje také metodu Stefana Kekuleho ze Stradonic, známou spíše jako číslovací metoda Sosa-Stradonická. Poslední, čtvrtá kapitola je věnována vyhledávání pramenů z archivů, knihoven, z terénu /kostely, hřbitovy, památníky/ apod. Plný zřetel však má autor stále k Francii.

Druhá informační příručka se týká obecně heraldiky a je sestavena archivářkou a paleografkou d'Haucourtovou a členem-korespondentem Société française d'Héraldique et de Sigillographie G. Durivaultem. O její oblibě svědčí již 4. vydání /první r. 1949/. Předností je, že přináší 527 sice jen černobílých, ale instruktivních náčrtů převážně štítů s figurami, často nám málo známými. Po této stránce obrázky mohou doplnit dobře naše znakokresby. Příručka má opět čtyři kapitoly, z nichž v první se pojednává o původu a historii heraldiky, ve druhé o tvarech, barvách a dělení štítů, zatímco třetí kapitola mluví o ostatních a přídatných částech znaků. Závěrečná, čtvrtá kapitola stručně uvádí na třech příkladech jak znak popisovat. Nikoli bez užitečnosti je připojena stručná bibliografie heraldické literatury, z níž zaujmou zvláště tisky z posledních dvaceti let.

ČTENÁŘI NÁM PÍŠÍ . . .

Listy GH Společnosti přišly do našich rukou - je to radostná událost. Základna členů i dalších příznivců rodopisu a heraldiky má svou organizaci a časopis, v nichž najde nejen uspokojení svého zájmu, ale také užitečnou příležitost pro poznávání a prohlubování vědomostí o lidech a rodech. Každý člověk jako jedinec je spoután pevným svazkem lidství s celou společností. Protože je jediný mezi živými tvory této planety Země obdařen rozumem, jeho snaha vědět a znát, pátrat a poznávat vede jej k činnosti objevitelské a vědecké. Vede jej k poznávání podstat života a všeho dění, člověk dostává se proto k touze poznávat sama sebe. Odtud je počátek zájmu o rodopis, o život předků rodiny, o poznání příbuzenských svazků, o zjištění činnosti starších generací, jejich radostech i také trampotách. Tento zájem není nic nového, stále se vrací. V určitém období zesiluje, jindy na nějaký čas ochabuje, ale nikdy nemizí zcela a vrací se zase zpět v nové síle. Tedy mnoho úspěchů a trvalý zájem!

Luboš Roštejnský, Křinec

Jak vyznělo z diskuse na podvečerní schůzce členů GHS v Praze dne 12. června, bylo by prospěšné, aby byly sepsány rodopisné prameny a knihy z tohoto oboru, které jsou v knihovnách členů. Přicházím proto také já „se svou troškou do mlýna“.

Mám Menšíkovy „Dějiny města Jičína“ z r. 1906, v kterých jsou také podrobné seznamy řemeslníků ve městě usedlých, některé cechy již od poloviny XIV. stol., měšťanské rodiny, s částečným rodopisem od poloviny XV. stol. a topografické údaje se jmény majitelů z města a přilehlých i okolních osad /Čerov, Zebín, Holín, Kbelnice, Valdice atd./ podle výpisů z městských knih, vše až do r. 1620. Historickou topografii Jičína a některých okolních osad od r. 1620 do r. 1945 mám jednak v ročníkích Sborníku musejního spolku v Jičíně a zbytek v samostatné publikaci.

Kdyby některý z členů naší Společnosti měl o uvedené publikace zájem, rád mu podám bližší informace, vyhledám potřebné údaje, popřípadě knihy zapůjčím k prostudování.

Ing. Jaroslav Bernard, Praha 6.

Na červnovém diskusním podvečeru GHSP vystoupil náš člen p. V. J. Pelikán z Mělnické Vrutice s návrhem, aby byl založen tiskový fond, který by byl základem pro vydávání neperiodických publikací. Dříve, než mohl výbor GHSP projednat tento návrh a dát mu konkrétní podobu, počaly docházet na adresu předsedy dopisy s drobnými finančními příspěvky. Předsednictvo vítá tuto iniciativu členů, neboť jediné tak je to správné. Společnost vedou členové a správní výbor musí být vykonavatelem jejich vůle. Pro příspěvky na tiskový fond byl

předsednictvem založen zvláštní oddíl na kontě GHSP, z něhož bude úvěrováno vydávání neperiodických publikací. Ti členové, kteří by také chtěli přispět na tiskový fond Společnosti, se prosí, aby si k tomuto účelu vyžádali u pokladníka šekové vplatní lístky se zvláštním označením.

v 5

PÁTRÁ SE PO :

GÖNTNER /jméno může být i fonetickým skreslením mutováno v K, ů, i, ä, e/, DIDAK, LERNET. - Za každý výpis z matrik, který doplňuje tabulku rozrodu uvedenou v č. 2, str. 9 vyplatím ihned odměnu

GUNDERMANN - V r. 1806-7 rakouský p.pl. 25 byl vakantní /na cestách/, než se usadil štábem v Písku. Potřebuji místo a datum narození Jana GUNDERMANNA, syna furiera tohoto pluku.

UPOZORNĚNÍ

Sdělujeme, že expedici našeho časopisu a případné reklamace vyřizuje člen Společnosti ^{Mocí} Josef Wisinger, Praha-Nusle, Rožislavova 18.

Autor článku o výměřích Ing. Gentner nepovažuje svůj článek za práci, která danou tematiku plně vyčerpává. Záměrně omezil údaje do stručného a lapidárního výčtu hodnot jednak proto, že chápe náš boj o každou stránku /náklady tisku, které oproti ostatním sdružením, neseme celé ze svých prostředků/, jednak proto, že obvyklý okruh rodopisných badatelů se nemůže zabývatí badáním sahajícím dále než do 16. století.

Tematiku předloženým článkem neuzavíráme a přímo vyzýváme čtenáře k dotazům, dalším připomínkám a detailům. Výňatky z dopisů, doplňující tematiku, postupně zveřejníme v souhrnech s uvedením autorů a na dotazy odpovíme v časopise. Předem děkujeme.

Omlouváme se, že nebývá někdy tisk časopisu úplně precizní. Doufáme, že potíže se časem odstraní k vaší spokojenosti.

G - H

Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze
Vychází ve volných lhůtách pro interní potřebu členů
společnosti.

Řídí odpovědný redaktor Dr Vlad. J. Sedlák, Praha 5, Ostrovského 29
s redakční radou: Ing. V. Gentner, Ing. J. Musil, Dr V. Palivec, J. Prusík, J. Vrba.

Autorkou kresby odznaku Společnosti na obálce je paní Julie Bubnová.

